

VARGA GÁBOR

Summa cum laude

színpadi szomorújáték tizenkét képben

Szereplők:

NARRÁTOR

ZOLTÁN, dr. Novák Zoltán, fül-orr-gégész főorvos

IRMA, Zoltán felesége, fizikatanárnő

GITTA, Zoltán sógornője, gyógyszerésznő

BÉLA, középiskolás diák, Zoltán meghitt barátjának, Szász Kálmánnak a fia

BONDOR, dr. Bondor Anton, a városi kórház vezérigazgatója

ZADAR, Zadar Vasile/László, a tartományi Állambiztonsági Hatóság főnöke

VASUTAS

Titkárnők, páciensek, utasok

Történik:

A Nagy-Omlás alatti városban és annak környékén, valamikor a múlt század közepén.

NARRÁTOR: Történetünk főhőséről, Novák Zoltán doktról, a Nagy-Omlás alatti város fül-orr-gégész főorvosáról mindent el lehetett mondani, csak azt nem, hogy a hősök kiválasztott kasztjához tartozott. Alacsony, jócskán negyvenen túli emberke volt, derűs kedélyű, mosolygó tekintetű, olyan, aki a maga másfél dioptriás szemüvege mögül még a legválságosabb hírek hallatán is örökké bizakodó szemmel csodálkozott rá az élet furcsaságaira. Szerette a hasát: a libasültet, a rántott májat, a húsgombóclevest. Szerette az ebéd utáni lébecolást, az ágyba hozott feketekávét, a kora esti sétát a folyóparti gesztenyesoron; szeretett társaságba járni, beszélgetni, megosztani másokkal a gondolatait. Munkáját mindig becsülettel elvégezte, választott hivatásának országszerte számon tartott szaktekintélye volt. Családi élete – még az örökké mogorva káderese szerint is – csak egyetlen szóval volt jellemezhető: példamutató. Kórházi teendői végeztével mindig hazasietett, udvarias „tiszteletem”-jei és „kezitcsókolom”-jai szinte óraműpontossággal hangzottak el a Fő utcán lefelé menet. Feleségének gyakran vitt virágot: nárciszt, szegfűt, orgonát vagy bármi egyebet, ebéd után pedig, kényelmes bőrfoteljében elmerülve, rendszeresen kikérdezte az iskolában történtek felől mind a két gyermekét. Esténként, ha éppen nem mentek sétálni, ablakukból messzire

VARGA GÁBOR próza- és drámaíró (1948, Nagyvárad). Vegyészmérnök, főkutató, az Irodalmi Kerekasztal titkára a hetvenes években. 1991-ig a Bihar megyei RMDSZ elnöke, majd államtitkár, az Állami Találmányi és Védjegyhivatal vezérigazgatója Bukarestben (1996–2003). Legutóbbi kötete: *A cselekvés ideje avagy micsoda tíz esztendő* (Várad, 2014).

elhallatszottak a családi kamarazenekar egyedi hangulatú koncertjének előkészületei, a szomszédok pedig irigykedve hallgatták Chopin etűdjeit, Schubert dalait, Schumann darabjait, és reggelente úgy néztek a kórházba induló ballonkabátos orvosra, mint valami mesevilágban élő csodalényre, aki mit sem akar észrevenni a körülötte zajló világ zordságából.

Aztán eljött a nap, amikor ezt az egész mesevilágot egyetlen félóra alatt szétroncsolta a Történelem.

1. kép

Novákék lakása, éjfél után. Zoltán és Irma a családi ágyban alszanak. Hosszas csengetés.

IRMA: Uramisten, ki lehet ez? Hallod, Zoltán, ki lehet ez? Zoltán! Csengettek!

ZOLTÁN *(zavarodottan kikászálódik az ágyából, az ablakhoz megy és óvatosan széthúzza a függönyt)*: Nem látok senkit az utcán! Biztos, valami suhanc akart szórakozni velünk. *(már indulna vissza az ágyhoz, amikor a csengetés újra megismétlődik, ezúttal sokkal hangosabban, erőszakosabban, követelőzőbben)*

IRMA: Gondolod, hogy...? Zoltán! Gondolod?

ZOLTÁN: Nem tudom. A mai világban minden lehetséges. De hát én nem csináltam semmit! Az égvilágon semmit! Bárki megmondhatja, én igazán mindenütt mindenkivel...

(harmadjára is csengetnek, még hosszasabban és állhatatosabban)

ZOLTÁN *(felveszi a házikabátját és felteszi az éjjeliszekekrényen tartott szemüvegét)*: Megyek, megnézem! Különben is, nem áll semmiféle kocsi a ház előtt. Hátha csak beszélni akarnak velem. *(ajtót nyit)*

BÉLA *(még kintről)*: Csókolom, Zolti bácsi! Ne tessék rám haragudni, hogy ilyenkor! Már azt hittem, nem is akarnak beengedni engem Zolti bácsiék! *(összevert arccal, bedagadt szemmel belép a szobába, inge csupa vér, kezében véres zsebkendő)*

ZOLTÁN *(gyorsan becsukja Béla mögött az ajtót)*: Az Isten szerelmére, fiam, mit keresel itt? Hol jártál? Ki művelte ezt veled?

IRMA *(pongyolát vesz magára)*: Uram, ne hagyj el! Béluska! Mi történt magával, gyermekem? Ki bánt el magával ilyen istentelenül?

BÉLA *(zokogásba tör ki)*: Édesapám... a Sarok-házban... reggel óta engem is. *(a Sarok-ház nevének elhangzása után hosszás, dermedt csend támad)*

IRMA: De hát miért? Mit akartak magától? Hiszen maga még gyerek!

ZOLTÁN *(leülteti Bélát az egyik karosszékebe)*: Apád?

BÉLA: Nem tudom. Mindenki róla faggatott egész nap. Azt mondták róla, hogy összeesküvő. Meg hogy a nép ellensége. S hogy fel akarta robbantani a május elseji felvonuláskor a dísztribünt.

IRMA *(rémületében leül ő is)*: Atyaúristen!

ZOLTÁN: S te? Te erre mit feleltél nekik?

BÉLA: Hát azt, hogy nem hiszem. Hogy ez nem lehet igaz! S hogy én nem tudok semmiről! Hiszen az én apám mindenkinek csak segíteni akart! Nálunk odahaza mindenki csak hozzá sietett a bajaival meg a kérvényeivel.

ZOLTÁN *(Irmához)*: Én mindig mondtam Kálmánnak, hogy ne nagyon mártsa magát a politikába, mert csak megégeti vele a kezét, de nem hallgatott rám. Most tessék, megnézheti magát! *(Bélához fordul)* Vertek?

BÉLA *(arcához emelve a véres zsebkendőt alig észrevehetően biccent)*

ZOLTÁN: Nagyon fáj? Na, gyere, vedd le szépen a kabátodat, mindjárt hozok fáslit és valami fertőtlenítőszeret. Így mégsem mehetsz ki az utcára éjnek idején. *(egy fiókból gézt, jódtinktúrát, vattát, ollót kerít elő)* Akárhogy is, csak ki kell mosnom ezt a csúnya sebet. Ha már itt nem marasztalhatom, így azért mégsem engedhetem el. Elvégre sürgős sebkezelésre szorul. *(szeszest vattával feláztatja Béla sebeit, majd gondosan beköti a fejét)*

NARRÁTOR: Amikor, jó háromnegyedóra múlva, az előszoba ajtaja halk kattanással bezárult a turbánkötéses éjszakai látogató mögött, Novák doktor kielégült hivatástudattal hajtotta álmra a fejét. Pedig tulajdonképpen éppen ekkor rontott el mindent maga körül.

2. kép

Bondor irodája. Zoltán feszengve áll a fontoskodva telefonáló igazgató íróasztala előtt.

ZOLTÁN: Hívatni tetszett.

BONDOR: Tetszett a fenének! Zadar elvtárs akar beszélni magával! Azt üzente, feltétlenül látni akarja még ma, a reggeli órákban. Azért is hívtam ilyen lóhalálában.

ZOLTÁN: De hát miért? Én nem ártottam soha senkinek!

BONDOR *(tehetetlenül megvonja a vállát, majd az egyik karosszék felé intve, fontoskodva kezdi lapozgatni az előtte heverő iratokat)* Ne tőlem kérdezze! Engem is utasítottak.

ZADAR *(kivágja az ajtót)*: Itt van? *(kucsmáját az íróasztalra, kabátját az üres székre dobja)* Tehát maga az, maga babusgatja a hátunk mögött szép alatomosan a nép ellenségeit!

ZOLTÁN *(zavartan feláll a székéből)*: De kérem, én...

ZADAR: Vagy tagadni akarja? Na, mondja csak el szépen, igen tisztelt doktor elvtárs, mit is csinált maga tulajdonképpen tegnap este tizenegy és hajnali három óra között?

ZOLTÁN: Otthon voltam.

ZADAR: Azt tudom! Azonkívül? Nem beszélt senkivel? Nem fogadott senkit?
Nem kereste fel magát senki sem? Úgy negyed egy és fél egy között...
(Zoltán hallgatásán megdühödve ordítani kezd) Na, beszéljen már, a kutya
úrstenit! Fogadott valakit vagy nem fogadott?

ZOLTÁN: Fogadtam. Fél egy előtt öt perccel becsengetett hozzám egy vidéki
jó barátom alig tizenhat éves fia.

ZADAR: Na ugye!

ZOLTÁN: Véresre verve. Azt dadogta, hogy éppen önöktől jött. Hogy maguk
faggatták benn egész nap egyfolytában, megszakítás nélkül.

ZADAR: Ezt is elmondta tehát.

ZOLTÁN: Igen, elmondta. Csupán a homlokán három nagy, tíz napon túl
gyógyuló seb éktelenkedett.

ZADAR: A homlokán.

ZOLTÁN: Igen, a homlokán. A testét nem volt hajlandó megmutatni. Az orra is
be volt törve, és a bal szeme körül is voltak némi ütéstől eredő kontúziók.

ZADAR (leül): Figyeljen csak ide, tisztelt doktor elvtárs! Szeretném, hogy azt,
amit most tőlem fog hallani, megpróbálja jól megjegyezni magának! Egy
életre szólóan legalább! Legalább! Tehát, igen tisztelt Novák elvtárs,
legyen olyan jó és tanulja meg egyszer s mindenkorra, hogy nálunk nem
verik az embereket. Mi, Novák elvtárs, bizonyítunk, nem verünk. Aki
hozzánk bekerül, az a bizonyítékok terhe alatt ismeri be a bűnösségét,
nem a verés következtében. Világos? Mi soha hazug beismerésre, tanú-
vallomásra embert erőszakkal nem kényszerítettünk. Senkit, soha, sem-
milyen körülmények között! Ezt jó lesz, ha nem felejt el!

ZOLTÁN (kényszeredetten bólint): Megértettem.

ZADAR: Ami pedig a tegnap éjjel történeteket illeti, azt a taknyos kölyköt biz-
tos valamelyik utcasarkon kapták el, miután tőlünk kijött. Vagy, mond-
juk, valamelyik zárórára készülő kocsmá előtt. Ebben szeretném, ha
minden kommentár nélkül megegyeznénk. Mindannyiunk érdekében.

ZOLTÁN (hosszas hallgatás után szótlanul bólint)

ZADAR: Azonkívül pedig, tisztelt doktor elvtárs, igen hasznos lenne, ha
máskor jobban meggondolná, hogy kinek nyit ajtót éjfél után. Kinek a
csengetését hallja meg ezután, és kiét nem. S főként, hogy kinek köti be
a fejét szép fehér fászlival oly készségesen éjnek idején.

ZOLTÁN: De kérem. Csupán egy jó ismerősöm gyerekéről volt szó.

ZADAR: Egy árulónak a kölykéről!

ZOLTÁN: Egy alig tizenhat éves kamaszgyerekről, kérem, aki igenis elsőse-
gélynyújtásra szorult. S akinek a sebeit én, orvosi eskümhöz híven,
miszerint minden szenvedőn segíteni fogok, aki hozzám fordul, tisztes-
ségesen bekötöttem. Mivelhogy reám szorult!

ZAKAR (hosszasan rámered Zoltánra, majd vállat vonva feláll, megigazítja a
derékövét és a kucsmája után nyúl): Ahogy gondolja, doktorkám! Ahogy
gondolja! (lassú léptekkel kimegy az irodából)

BONDOR: Magának, Novák, elment az esze! Tisztára elment! Fel tudja mérni egyáltalán, hogy mit csinált?

ZOLTÁN: Én? Semmit. Az égvilágon semmit. Semmi olyat, ami miatt fel kelene háborodnia reám valakinek is.

BONDOR: Mondja, maga tisztában van azzal, hogy hol él? Tudja maga, mi folyik ebben az országban egyáltalán? Figyelemmel követi maga valamennyire is a világ változásait?

ZOLTÁN: Igazgató úr, én csak egy sebesült arcú kamaszgyermeket láttam el. Egy tizenhat éves, vérző homlokú iskolásnak nyújtottam elsősegélyt. Úgy, ahogy azt tőlem a hivatásom megköveteli. Tehát nem politizáltam, nem konspiráltam, nem lázítottam! Nem csináltam semmi rosszat. Egyszerűen csak orvos voltam. Orvos, és semmi egyéb.

BONDOR *(nagyot sóhajtván legyint és szótlanul hátradől a karosszékeben)* Maga tudja, igen tisztelt kollégám, maga tudja. *(hosszas hallgatás után feláll)* Én mindenesetre figyelmeztettem magát. Szóltam magának idejében. Az osztályellenség aknamunkája, tudja, az mindenhova beférkőzik. Érti, ugye? Úgyhogy vigyázzon, baj ne legyen! *(zavarodottan búcsúra nyújtja a kezét)*

NARRÁTOR: Novák támolyogva ment haza. Szentül meg volt győződve, hogy vége a világnak, hogy minden elveszett, legkésőbb aznap éjjel biztos, eljönnek őérte is.

3. kép

Novákék otthona. Zoltán egy hátizsákba csomagol.

NARRÁTOR: Hazaérve sorra megcsókolta a feleségét és a gyermekeit, gyorsan rendet csinált a könyvtárában és az íróasztalán, megírt vagy fél tucat búcsúlevelet, majd pedig, miután tőmondatokban beszámolt az asszonynak sorsa várható alakulásáról, nekifogott csomagolni, összeszedni magának a legszükségesebb, Deltába való holmikat: néhány inget, három váltás fehérneműt, három vastag kötött pulóvert, öt pár zoknit, egy viharkabátot és három jégeralsót. Nem is beszélve a fogkeféről, a borotvaszappanról és a születési bizonyítványról. Félóra múlva már kész is volt.

ZOLTÁN *útra készen helyet foglal a bejárattal szemközti karosszékeben, majd idegesen cigarettára gyújt*

NARRÁTOR: Várt. Indulásra kész lélekkel, ajtóra szegzett tekintettel, türelmetlenül. A csikkek csakhamar megtöltötték a hamutartót, a füsttől alig

lehetett látni a lakásban. A fotelben ülve végiggondolta egész addigi életét: gyermekkorát, diákkori szerelmeit, az egyetemi éveket, a vasárnapi Biblia-köröket, a nyári cserkészturnákat, a gyakornoki éjszakák kihívásait; számba vette házassága apró örömeit, gyermekei önfeledt esti kacagását, a családi otthon meghitt hangulatát. Így múlt el az éjfél és így érte a következő nap reggele. Hajnaltájt, úgy négy óra körül, rövid bóbiskolás után, hitetlenkedve figyelte az ütemesen ketyegő családi ingaóra mánusát. Valahogy elképzelhetetlennek tűnt számára, hogy még most is itt ülhet szabadon, senkitől sem háborítva a családi bőrfotelben, senki sem jött érte, senki sem verte meg az ablakát, senki sem kérte tőle számon külföldön élő ismerőseit. Aztán, remegő kézzel, mégiscsak nekifogott borotválkozni: akárhogy lesz is, mégsem jelenhet meg borostásan szolgálatos beosztottai előtt. Még ha a letartóztatását várja, akkor sem.

4. kép

Zoltán hátizsákosan bevonul a munkahelyére. Takarítónők, nővérek.

NARRÁTOR: Bent a kórházban azonban a megszokott rend és fegyelem fogadta: a takarítónő a földszinten éppen fényesre sikálta a bejárati folyosó linóleumszőnyegét, a soros gyakornokok javában szedték össze az éjszaka megtelt kübliket. Minden a megszokott módon, a megszokott helyen és időben.

A rend láttán lassan enyhült Novák doktor gyomorszorítása, s egy nagy sóhajjal leakasztotta frissen kikeményített fehér köpenyét a fogasról.

Az elkövetkező négy hétben sem történt körülötte semmi különös. Míg aztán december közepén az igazgató megint hívatta.

5. kép

Bondor irodájában.

BONDOR (*mesterkélt szívéllyességgel kínálja helylét Zoltánt*): Örülök, főorvos úr, hogy felfáradt hozzám, igazán nem gondoltam, hogy ilyen hamar ideér.

ZOLTÁN (*gyanakvóan*): Pedig nem siettem egyáltalán.

BONDOR (*hosszas csend után, fontoskodva*): Nos hát, kedves kollégám, azért hívtam fel az irodámba, hogy ünnepélyesen közöljem: érdemeire való tekintettel egy rendkívül fontos feladat teljesítését bízuk önre. Holnaptól fogva egy egész ármádia nővér, asszisztens, egészségügyi káder tartozik majd közvetlenül az irányítása alá. Holnaptól ugyanis

maga lesz tartományunk legújabb egészségügyi intézményének legfrissebben kinevezett osztályvezetője: Diósvölgyön.

ZOLTÁN (*hüledezve*): Én!?

BONDOR: Igen, maga! Ottléte számunkra nemcsak tartományunk ezen nagyon fontos vidéke orvosi ellátottságának garanciáját jelenti majd, de egyértelműen megnyugtat bennünket afelől is, hogy szakmai ambíciói méltó kielégülésre találnak, mindannyiunk örömére, szeretett hazánk ezen legújabb egészségügyi intézményének fellendítésében.

ZOLTÁN: De Tóni!

BONDOR: Maradjunk a hivatalos titulusoknál! Végére is munkahelyen vagyunk.

ZOLTÁN: De igazgató elvtárs kérem, én úgy érzem, itthon is nagyon jól ki tudom élni szakmai ambícióimat. Idehaza is van munkám bőven. Igazán nem mondhatja rólam senki, hogy nem dolgozom eleget: a társadalom nekem itthon is komoly hasznomat veszi. Nem lehetne oda mégis másvalakit kiküldeni? Mondjuk egy nálamnál valamivel fiatalabb, ambíció-sabb kollégát? Diósvölgy, akárhogy is, innen több mint száz kilométerre van. Egy hegyek közzé eldugott, Isten háta mögötti, néhány tucat barakkból álló kis bányásztelepülés, amelynek még saját vasútállomása sincs. Mit csináljak én ott? Én, akárhogy vesszük, túlságosan öreg vagyok már az ilyen vállalkozásra.

BONDOR (*csodálkozva*): De kedves kollégám, nem maga prédikálta a minap, hogy mindenhol és mindenkor hivatásának érzi a gyógyítást, a magára szorulóknak fájdalmának enyhítését, hogy magának, mindenütt és mindenkoron, legeslegesősorban orvosnak kell lennie, orvosnak mindenekfelett?

ZOLTÁN: De kérem, igazgató úr, én ezt nem úgy általánosságban mondtam, hanem egy bizonyos adott helyzetre értelmeztem. Egy igen kínos helyzet félremagyarázását akartam eloszlatni.

BONDOR: Ezek szerint, tisztelt kollégám, ön mégiscsak különbséget tesz beteg és beteg között.

ZOLTÁN (*zavarodottan*): Dehogyan tesztek! Isten őrizzen meg az ilyesmitől! Csupán arról van szó, igazgató úr kérem, hogy nekem akárhogy is, itt van az otthonom. Nekem családom van, iskoláskorú gyermekeim vannak. Velük mi lesz? Reájuk is gondolnom kell.

BONDOR (*ridegen feláll a karosszékéből*): Főorvos elvtárs, ha véletlenül nem tájékoztatták volna róla, Diósvölgyön is van iskola. Ott is tanulnak a gyerekek. Van ott hely a maga két csemetéje számára is, legalább jól elsajátítják majd az állam nyelvét. Ami pedig a lakást illeti, azt természetesen, akár az intézmény területén, szűkösebben, akár odakinn a telepen, ott már valamivel kellemesebb körülmények között, de mindenféleképpen biztosítjuk. A kiköltözésnél, tehercipelésnél, bútorszállításnál, kicsomagolásnál pedig szintén számíthat reánk. Az intézmény munkaközösségét

nyilvánvalóan már értesítettük mihamarabbi érkezéséről. Úgyhogy sok sikert az új munkahelyén, tisztelt kollégám! *(kezet nyújt)*

NARRÁTOR: Így lett Novák Zoltán doktorból, a fül-orr-gégészet országszerte számon tartott szaktekintélyből teleplakó orvos a Zengő-hegy lábánál.

6. kép

Szolgálati szoba a diósvölgyi kórházban. Zoltán rendezkedik.

NARRÁTOR: Szállását az új kórház egyik fertőtlenítoszobájában rendezte be: ágyát az egyetlen szabad fal mellé, könyveit az ágy alá, ruháit pedig a falra függesztett egyik pótalkatrészes dobozban helyezte el. Mosdója csapjából valódi forrásvíz csordogált, a tiszteletére beállított dobkályhában pedig alig kiszáradt bükk- és cserfagally kötegek pattogtak.

ZOLTÁN *(az ablaknál állva telefonál)*: Ha tudnátok, milyen csodálatos kilátás nyílik innen az ablakomból a környező hősipkás hegyekre! Egy svájci üdülés sem lehet ennél különb! Egy-két hónap ittlét még jót is tesz majd nekem. Azalatt pedig biztos megoldódik minden odahaza.

NARRÁTOR: Ugyanezt mondogatta délutánonként, kórházi magányában, miközben az ablakából csodálta a fenyvesek alkonyi színeváltozását; ugyanezt ismételte esteként, lefekvés után, amikor a leltári pokróccal próbálta legyőzni valahogy a mindenhová besurranó téli hideget.

ZOLTÁN: Egy-két hónap. Maximum három. Több nem lehet! Ennyi idő alatt biztosan rájönnek majd odahaza, hogy pótolhatatlan vagyok. Hogy ott sokkal nagyobb szükségük van reám, mint itt, az Isten háta mögött.

NARRÁTOR: S a reménytől, hogy mihamarabb végleg viszontláthatja az övéit, Novák doktor mindennap derűsen ébredt, mosolygó tekintettel köszöntött előre mindenkit, akivel összetalálkozott.

ZOLTÁN: Még egy nap, uraim! Még egy nap az Úristentől!

NARRÁTOR: S ha a régebben idekerült orvos kollégái nem iparkodtak a köszönés viszonzásában, annál hálásabban méltányolta azt az a néhány tucat járóbeteg, aki abban az órában már ott téblábolt valamelyik rendelőajtó előtt. Szimpatikus ember a „domnu doctor” – terjedt el gyorsan a hír a telepen. „Igazán nem látszik rajta, hogy nem a fajtánkból való!” S mivel – kollégáival ellentétben – a rendeléseit is mindig pontosan megtartotta, s az alkalmi hozzáfutókkal is örökké udvarias és figyelmes volt, rövid idő alatt Novák doktor lett Diósvölgy egyik legnépszerűbb embere. A legegyszerűbb torokfájással, a legkisebb fülzúgással is futottak hozzá a környékbeli páciensek. Rendelési időben mindig zsúfolásig telt az ajtaja előtti váróterem. Polip és torokgyulladás, nátha és fülzsír-dugulás, krónikus hörghurut és akut hallójárat-meszesedés: ezek voltak

a leggyakrabban elhangzó diagnózisai, s ha csodát többnyire nem is tudott művelni, magabiztos mozgásával, figyelő tekintetével, csendes beszédével azért mindig megnyugtatta a hozzá fordulókat.

ZOLTÁN (*telefonál*): Tudod, mi a legmeddőbbentőbb az egészben, kedvesem? Az, hogy ezek a szerencsétlen emberek engem befogadtak. Hogy ha sok hasznomat nem veszik is, de legalább van a környezetükben egy fehérköpenyes valaki, akinek kipanaszolhatják tisztességesen magukat. Ez a hozadéka legalább ennek az én ideiglenes ittlétemnek.

NARRÁTOR: De amennyire következetes és türelmes volt a betegeivel a kórházi rendelések idején, annyira határozatlan és gyámoltalan lett délutáni magányában. Hacsak nem folytatott, ablaküvegnek támasztott homlokkal, néma társalgást a Zengő-heggyel, napestig többnyire az ágyán fekvve a mennyezetet bámulta, számolta a repedéseket a vakolaton, figyelte a pókokat a sarkokban, esetleg előhalászta valamelyik kedvenc könyvét az ágya alól és megpróbálta valahogyan lekötni a figyelmét, többnyire azonban sikertelenül. Legfontosabb tevékenysége az ajtóra kiragasztott falinaptár tanulmányozása maradt: számontartandó, mikor telik már le a négy hét és mikor utazhat ismét haza, ha csak negyvennyolc órára is, az övéi közé.

7. kép

Novákék lakása. Zoltán elképedve hallgatja a feleségét.

ZOLTÁN: De hát erről nekem egy szót sem szóltál, pedig minden héten felhívtalak legalább kétszer!

IRMA: Minek szóltam volna? Tudtál volna valamit segíteni? Így legalább hagytam, hogy zavartalanul élj a hivatásodnak.

ZOLTÁN: Itt mégiscsak a mi lakásunkról van szó!

IRMA: A mi államilag kiutalt lakásunkról! Amely állami lakás nappalijából éppen három hete költöztetett ki bennünket egyik napról a másikra a nagyérdemű városi lakáshivatal.

ZOLTÁN: De hát miért?

IRMA: A munkahelyed már hónapok óta nincs ebben a városban, ergo a magad számára már nem tarthatsz igényt lakásra. A te lakrészedre immáron más számít jogosultnak. Ilyen egyszerű az egész!

ZOLTÁN: Elképesztő! És ki az illető „jogosult”?

IRMA: Valami vámos az ország másik végéből. Őt is fegyelmi úton helyezték ide. Tény, hogy mindennap részegen jön haza.

ZOLTÁN: Részegen?!

IRMA: Igen, részegen. És rendszeresen összeveszünk a fürdőszoba használata miatt. A minap is épp akkor törte reám részegen az ajtót, hiába volt

belülről beakasztva, amikor ott álltam a fürdőkádban anyaszült meztelenül.

ZOLTÁN: Agyonverem!

IRMA: Te csak ülj szépen a fenekeden! Ne halmozd tovább a bajt! S főként, ne félt engem! Meg tudom én védeni magamat, ha kell! Úgy ráöntöttem a hajmosó vizet, hogy csak hápogott bele. Egyből kijózanodott! Legalábbis pillanatnyilag.

ZOLTÁN: Gyönyörű látvány lehetett.

IRMA: A baj inkább az, hogy kora reggel mindig betelepszik a fürdőszobába, és hiába kopogok neki, hogy fejezze már be, az Istennek sem akar kijönni. Így aztán a gyerekeket már többször is mosdatlanul kellett elküldenem az iskolába. Még jó, hogy rá tudtam őket szoktatni újból a bilizésre.

NARRÁTOR: Ekkor kerekedett fel legelőször Novák főorvos úr, hogy mindenfajta előzetes hívás vagy bejelentkezés nélkül beállítson volt főnökéhez.

8. kép

Bondor irodája.

BONDOR (*megjátszott kedélyességgel*): Na, mi újság, kolléga úr, mi újság? Elnézést, de csak most tudtam meg a titkárnőmtől, hogy maga itt van kint. Tehát mi szél hozta errefelé a hét közepén? Hogy megy a munka a hegyek között?

ZOLTÁN: Beszélni akartam önnel, igazgató úr, mindenféleképp. Azért is vettem ki magamnak három fizetés nélküli szabadnapot. Tudtam, hogy ma fogadóórája van.

BONDOR (*formálisan helyel kínálja*): Hallgatom!

ZOLTÁN (*tüntetően állva marad*): Szeretném megtudni, igen tisztelt igazgató úr, meddig akarnak még kinn tartani engemet? Mennyi ideig tart még számomra ez a száműzetés?

BONDOR: Hogy érti ezt, igen tisztelt kolléga úr? S egyáltalán mi okból teszi fel ezt a kérdést nekem?

ZOLTÁN: Mert öt hónappal ezelőtt ön küldött el engem ettől az intézménytől azzal, hogy azon a bizonyos új munkahelyemen nagyobb szükség van reám, mint itt. Ön ígért nekem szakmai kielégülést: munkahelyet, ahol felkészültségemhez mértén tehetem majd hasznossá magamat. Állást, ahol gyümölcsözően kamatoztathatom csaknem két évtizedes szakmai tapasztalatomat.

BONDOR: Én csak a hivatali főnökeim utasítását közöltem önnel...

ZOLTÁN: Hogy ideiglenesen áthelyezhetnek a diósvölgyi kórházba, káderhiány miatt. Így van legalábbis leírva a felsőbb fórumok által nekem kül-

dött válaszlevelekben. De arra, már megbocsásson, nem hiszem, hogy a főnökei utasították volna, hogy a kihelyezésem harmadnapján munkahelyemet gyorsan be is töltsé az éppen csak gyakornoki éveit töltő édes unokaöccsével...

BONDOR: Hogy merészelsz!? Kinek képzeli egyáltalán magát, Novák? Ahelyett, hogy megköszönné, hogy kiálltam maga mellett annak idején! Hogy nem engedtem meg az illetékeseknek, hogy csak úgy, minden további nélkül magát is elvigyék a Deltába! Ahelyett, hogy hálás lenne nekem ezért a jócselekedetemért, hogy igyekezne valahogy megszolgálni a jóhiszeműségemet, a bizalmamat, még sárral mer dobálni? Még rágalmazni merészelsz itt ország-világ előtt?

ZOLTÁN (*békülékenyen*): Nem rágalmazok én senkit sem, igazgató úr! Távol áll tőlem, hogy valakitől is számon kérjem az egykori cselekedeteit. Én egyszerűen csak szeretnék újra idehaza lenni a családom körében. Szeretném, ha a gyermekeim nem felejténe el. Ha az otthonom ismét otthon lenne, ahol a feleségem a hitvesi ágyban minden este újra altató nélkül hunyhatná le a szemét. S ahol a nyakunkra költöztetett albérlő nem törné reá ismét részegen a fürdőszoba ajtaját.

BONDOR: S kinek köszönheti, hogy jelenleg ilyen lett a családi élete? Kinek? Nekem talán? Ki kötözgetett be az ősszel mindenféle gyanús elemeket a lakásán éjnek idején? Kihez fordultak tanácsot kérni bárminek-mű szorultságukban is a nép ellenségei? Ki bujtatott fel éretlen gyermekeket államellenes tevékenységre, rendszerellenes magatartásra? Talán bizony én? Örüljön, Novák, hogy békében maradt, s ha négyhetenként is, de mégiscsak láthatja a gyermekeit. Sokkal kisebb bűnökért is nádaratás közepén találták már magukat az emberek. A szentimentalizmus ideje a mi korunkban, Novák, lejárt! Úgyhogy ajánlom, doktorkám, húzza meg magát és nyughasson csendben a bőrében! Az illetékesek így is számon tartják minden mondatát, minden mozdulatát! Örüljön inkább, hogy megmaradhatott mégiscsak a szakmájában, hogy egyáltalán még emberek között lehet!

NARRÁTOR: Ettől a látogatástól kezdve Novák doktor agyában mind jobban és jobban sűrűsödni kezdtek a gondok. Mind nehezebbé és nehezebbé vált a lelke, valahányszor, a négyhetenkénti hazaruccanása után visszaindult Zengő-hegy alatti magányába, a havasok lábaihoz. Hol amiatt bámulta nekikeseredetten szolgálati szobája mennyezetét, mert felesége megint összekülönbözött egyre követelőzőbbé váló társbérlőjével a minden reggeli fürdőszoba-használat jogán, hol azért kószált tehetetlenül, hegynek föl, völgynek le, a kórház környékén, mert az azelőtt való héten a negyedik fia ellenőrzőjébe a tanítónő egy „ápolatlan, gondozatlan” minősítéssel a nagyreményű Novák csemete elbitangolódásának a kezdetéről küldött vészharang-kongató értesítést.

9. kép

A diósvölgyi szolgálati szoba. Zoltán az ágyon ülve telefonál.

ZOLTÁN: Hogyhogy megint festetni kell? Beázott a szoba? A cserepek elmozdultak odafent. És nem volt senki a környéken, aki azokat a szerencsétlen cserepeket megigazíthatta volna... Hogyhogy hol élek? Fényes nappal az összes orgonát az ablakunk előtt? Elképesztő! Akkor valóban megértem, hogy nincs merszed senki idegent a lakásunkba beereszteni! Igazán sajnálom!

NARRÁTOR: Így aztán bárhol is maradt magára, gondolatai azonnal a Nagy-Omlás alatti otthon falai közt jártak, tudatában egyre inkább a család soros sors-problémái követeltek maguknak prioritást. Lassan már az embereknek sem köszönt olyan szívélyesen, s a gyermekekre sem mosolygott úgy, mint amikor ideérkezett. Lehajtott fejével, fokozódó zárkózottságával mind jobban kezdett hasonlítani a diósvölgyi telepre száműzött értelmiségiek prototípusához.

ZOLTÁN (*fel-alá sétálva telefonál*): Tudd meg, kedvesem, minden éjjel veletek álmodom! Minden éjszaka ott vagyok otthon köztetek, megcsókolom a kezedet, megsimogatom a gyermekek izzadt kis homlokát, hallgatom a motyogásukat, a forgolódásukat, a szuszogásukat, a percegést az öreg bútorok fiókjai felől, hogy aztán annál döbbenetesebb legyen az ébredés lucskos pizsamában, egyedül az éjszaka kellős közepén! Hogy annál kérlelhetetlenebbül tegyem fel magamnak és az Úristennek a kérdést: egyáltalán mit keresek én itt?

NARRÁTOR: Csak a rendelések és a vizitek idejére próbálta még úgy-ahogy magára erőltetni a mindent tudó gyógyító, a mindenkin segíteni akaró csodadoktor szerepét. Csak a fehér köpeny védelmében tudott ideig-óráig megnyugodni és figyelni arra, aki éppen előtte ült. Mélázó tekintete ilyenkor mindig acélossá változott, meghajló háta kiegyenesedett. Határozott mozdulataival, lényegre tapintó kérdéseivel, rutinos körfelismeréseivel ilyenkor ismét a mindenkori orvostól elvárt biztonságérzetet sugározta szét maga körül. A diagnózisait tömören, pattogó szavakkal, precíz bizonyossággal diktálta az asztalnál ülő asszisztensnőnek, a receptjei továbbra is jobbra egyszerűek voltak, olcsók és könnyen hozzáférhetőek.

ZOLTÁN (*fehér köpenyesen*): Ezt kérem mindennap háromszor étkezés előtt bevenni! Amíg elfogy a gyógyszerkészlet. Nem kell megijedni! Biztos használni fog! Két hét múlva várom újra önöket ellenőrzésre!

NARRÁTOR: Ám ez az egész már csak színjáték volt: a fehér köpeny jelmezében, az orvosi rendelő kellékei közt mindennap lefolytatott rutinceremónia, amely révén azonban mind jobban és jobban kezdett eltávolodni igazi énjétől. Magára maradván mindig csendes apátiába süllyedt, s ha a kopog-

tatásra vagy a kilincs nyikorgására még úgy-ahogy magára tudta erőltetni a kizárólag a gyógyításra koncentráló szaktekinetly álarcát, lelke mélyén azonban szinte állandóan a családja körül jártak a gondolatai.

ZOLTÁN (*újra az ágyáról telefonál*): Hidd el, szívem, minden este imádkozom. Minden este hangosan kérem a Mindenhatót, hogy hallgassa már meg végre az én könyörgésemet is. Hogy ne forduljon el olyan sokáig tőlem! Hogy jusson el hozzá egyszer már az én keserves kiáltásom is! Hogy könyörüljön rajtam és fordítsa az ő orcáját énreám is! Hogy adja vissza végre-valahára a lelkem békességét!

NARRÁTOR: A legkeserűbb próbatétel azonban akkor következett, amikor egy nyár végi hazalátogatás alkalmával, az augusztusi kétnapos hivatalos ünnep előestéjén, a máskor mindig oly eleven otthona fülbántó némasággal fogadta. A gesztenyefák árnyékolta családi ház kapuját tárva-nyitva találta, a befüggönyözött ablakokban lélek se rezzent, az előszobában, konyhában, udvari szobában pedig hideg szenvtelenséggel bámultak rá a falakra szegzett fényképek, festmények, a garmadába gyűjtött könyvek, az összezsúfolt bútorok.

10. kép

Novákék lakása. Irma és Gitta görnyedten ülnek a hátsó ágyon.

ZOLTÁN (*belép*): Hahó-hahó, megjöttem! Hahó, van itthon valaki? (*A hátsó ágyon felegyenesedő sógornőjét meglátva.*) Gitta! Micsoda meglepetés! Időtlen idők óta nem láttam magát! Isten hozta minálunk! (*Irmához*) Szervusz, szívem! Mint láthatod, megérkeztem.

GITTA (*hosszas csend után*): Megérkezett a drága főorvos úr, a családfenntartó, a hős mintaférj, a gyerekei által követendő példakép...

ZOLTÁN: De Gitta kedves!

GITTA: Arra persze, hogy nagyravágyó terveket dédelgessen abban az agyonpihentetett agyában, hogy fontosabbnak és előbbre valónak akarjon tűnni mindennél és mindenkinél, hogy kizárólag a saját kivagyiságáról, a maga szépen csengő hírnevéről ábrándozzon, mindenkor volt esze. Arra futotta mindig a szerteágazó fantáziájából. De az, hogy ezzel a gátlástalan nagyravágyásával mennyire tönkretelheti a tulajdon felesége, az én drága egyetlen nővérem eljövendő életét, mennyire elronthatja a saját gyermekei holnapját, az már nyilván eszébe sem jutott az igen tisztelt doktor úrnak. Az már kívül állt a pillanatnyi érdeklődési körén. Neki csak a tulajdon kényszerképzetei a fontosak. A saját lázálmai. De hogy az övéivel mi lesz?

ZOLTÁN: De hát mi történt? Egyáltalán mi ütött belétek? Az ég szerelmére, beszéljetek értelmesebben egy kicsit!

GITTA: Mi történt? Vajon bizony mi történhetett? Na, testvérekém, mondd el, légy szíves, neki! Mondd el ennek a két lábon andalgó családi istenverésnek! Ennek a hírnévhajhászó országos szerencsétlenségnek! Ennek a soha semmivel számolni nem akaró világgraszoló balféknak! Mondd el neki szépen, Irmuskám kedves, mondd el neki, hogy milyen bölcs és megfontolt volt és mennyire ügyes! S főként, hogy ennek következtében milyen hálások vagytok ezért neki ti mindannyian! Az aggódó gondoskodásáért! A példátlan biztonságokért! A fényes jövő-képekért!

ZOLTÁN *(a feleségéhez fordul)*: Irma! Irma! Irma, nagyon kérem, nézzen reám! Szóljon már meg végre, nagyon kérem! Magyarázza már el nekem, könyörgöm, mi történik itt!

IRMA *(lassan leereszti az arca elől a kezét)*: Kirúgtak. Tegnap déltől munkanélküli vagyok.

ZOLTÁN *(elképedve)*: Hogyhogy kirúgtak? Miért rúgtak ki? Ki kötött belétek már megint? S egyáltalán, mi rosszat csináltatok?

IRMA: Tegnap felhívtak az igazgatóságra, közölték velem, hogy a tanügy rendelkezése értelmében az iskolában négy katedrát leépítenek. Úgymond az osztálylétszámok növelése miatt. Köztük természetesen az enyémet is. Mivelhogy... mivelhogy... *(elsírja magát)*

GITTA: Mivelhogy, tisztelt főorvos úr, a feleségének nem jó a káderlapja! Nem jó az erkölcsi bizonyítványa a felsőbbség előtt! Ugyanis rossz a politikai garancialevele. Gyanús a világnézete. Terhelt a környezete, amelyben él. Nap mint nap osztályidegen eszmékkel fertőződik! Elzárkózik az egészséges önbírálattól! Ellenséges káderekkel tart fenn szövetségi viszonyt. Mondjam tovább? Éppen elég a megbélyegzésre! Nincs az az iskolaigazgató, aki kockára merné tenni a karrierjét egy ilyen asszonyért.

ZOLTÁN: És mindez szerintetek kizárólag miattam történt így?

GITTA: Hát ugyan bizony ki miatt? Miattam? Vagy a sarki kenyérárus miatt? Ki borbélykodott itt éjnek idején oly serényen a Sarok-ház páciéntúrája körül? Ki ápolgatta, babusgatta, kötözgette be őket, ha kellett, ha nem? Ki játszotta el ország-világ előtt a jóságos, mindenkit meggyógyító doktor bácsi hős szerepét? Talán bizony én?

ZOLTÁN: De hát én csak a kötelességemet teljesítettem, Gitta kedves.

GITTA: Megnézheti vele magát! Sokat is ért el a kötelességteljesítésével! Tudja, hol vannak most a maga bálványozott jó barátai? A mártír összekülvők? Tudja egyáltalán? A Deltában csapolják javában a vizet. A Deltában vagy valahol a Duna árterületén.

ZOLTÁN: Nekem akkor is be kellett kötöznöm azt a gyermeket. *(a feleségéhez fordul)* Nem így van, Irma? Nekem kötelességem volt elsősegélyt nyújtani! Elvégre nem jogász, nem tanár, s még csak nem is lelkész, hanem orvos vagyok. Vagy nem? *(a sógornőjéhez fordul)* Orvos, érti kedves Gitta? Először és legelső sorban. És mindenekfelett!

GITTA: Gyönyörű orvos, mondhatom! Spirituszba való! A családja, a felesége, a gyermekei: az persze számára mind másodrendű kérdés. Mind jelentéktelen tétel. Mind bagatell probléma, semmi több. Apróság, amivel foglalkozni sem érdemes. Ha elgondolom, hogy más apa lejárja a családjáért a lábát, hogy nincs se éjjele, se nappala, amíg ki nem harcol számukra mindent, amit a mi körülményeink között az élettől kiharcolni lehet, csak felforr bennem a düh, csak előnti az agyamat az indulat, hogy micsoda egy pipogya fráterrel kötötte össze az én nővérem az életét! Hogy egy miféle élhetetlen alamuszi alak miatt kell az én szegény testvéremnek szenvednie! Más ember az ő bőrében szüntelenül csak azon törné a fejét, hogy miképpen tehetné biztonságosabbá a tulajdon gyermekei jövődjét, hogy mi módon egyengethetné jobban és jobban a saját véreinek az előrehaladását, ezt a szerencsétlenséget pedig még az sem érdekli, hogy a tulajdon leányának a felvételi beiratkozási iratait nem fogadta el egyetlenegy patinás belvárosi középiskola sem. Hogy egyes-egyedül egy külvárosi szakközépiskolában talált valamiféle megértésre.

ZOLTÁN: Irma, ez igaz? Erről miért nem szóltatok egy szót sem nekem?

IRMA *(lehajtott fejjel némán hallgat)*

GITTA: Hát férfiember maga, Zoltán, mondja meg őszintén? Férfi, vagy valami nadrágba bújtatott vérszopó puhány csúszómászó? Más elmegy, ha kell, fát vágni, napszámba kubikolni, virágot árulni a nagypiacon, csak hogy a családjának jobb sorsa legyen, maga meg, doktor úr, elmegy hízni, nagyokat aludni, jókat b..ni a hegyek közé, a jó havasi levegőre, ebek harmincadjára hagyva közben itthon az otthonát, a feleségét, a gyermekeit. Más ember hét bőrt lehúz magáról az övéiért, maga meg él, virul, pihen, mint Marci Hevesen! Hatvanhat állást kaphatott volna már réges-rég idehaza a maga ismeretségével, elhelyezkedhetett volna hónapokkal ezelőtt akár a tanügyben, akár valamelyik gyárban. Lehetne például adminisztrátor valamelyik munkásszálláson, bérelszámoló vagy öt szövetkezetnél, netán éppen főellenőr a köztisztasági vállalat mit-tudom-melyik kirendeltségén. Megkenhette volna már rég a fél várost a maga összeköttetéseivel; már réges-rég jóvátehetné volna azt a szerencsétlen november éjszakai őrültséget, a kutya sem gondolna már rá, de nem, maga csak ül a seggén, pózol napestig a szép fehér köpenyében, és várja, hogy mindent odahozzon maga elé tálcán az élet. Hogy a szájába repüljön a sült galamb. A sült galamb, Zoltán! A sült ga-lamb!

NARRÁTOR: Ennek a beszélgetésnek a hatására határozta el Novák Zoltán, hogy mégiscsak felkeresi ismét volt főnökét. Előzőleg persze megpróbált kilincselni máshol is, mindenfelé: sorban állt a városi nőtanácsnál, a tartományi egészségügyi főigazgatóságon; előszobázott a városházán, a tanfelügyelőségen, a munkaügyi főosztályon; ha kellett, kérvényt nyúj-

tott be, ha kellett tömören érvelt, gesztikulálva győzködött, beleérzően magyarázott mindenhol; egyetértően bólogatott mindenkinek, aki bár egy fél mondat erejéig hozzá szólt, és türelmesen meghallgatott mindenkit, akivel csak összetalálkozott. De konkrét választ nem kapott soha senkitől: mindenki csak hümmögött, sóhajtozott, csóválta a fejét, vakarta a fülét; volt, aki még a noteszébe is tüntetően feljegyezte a főorvos régi és új munkahelyének az összes adatait, az egyértelmű ígéretvállalástól azonban mindenki húzódozott. Az előzmények meghallgatása után valahogy mindenki hűvösebb lett, mindenki kerülni kezdte a bővebb véleménynyilvánítást.

11. kép

Bondor irodája. Novák beléptekor Bondor éppen fel-alá járva diktál valamit az írógépet verő titkárnőnek.

BONDOR (*hűvösen*): Szép jó napot, főorvos úr! Mi jó újságot hozott nekünk? Mi járatban errefelé? Szabadságon vagy csak úgy látogatóban? Remélem, nem az állása ügyében jött hozzám megint.

ZOLTÁN (*alázatosan*): Szóval az a helyzet, vezérigazgató elvtárs, hogy szeretném megkérni egy szívességre. Szeretném, ha megpróbálna valamennyire is megérteni, ha megpróbálna segíteni nekem.

BONDOR (*nagyot sóhajtvra rágyújt egy cigarettára*): Hallgatom. (*Novákra fújja a füstöt*) Miben lehetek tehát szolgálatára?

ZOLTÁN: Az a helyzet, igazgató úr kérem, hogy komoly problémák merültek fel odahaza. Nagyon komoly problémák! A gyermekeim ugyanis nem nagyon akarnak az utóbbi időben hallgatni reám. Sehogy sem tudom őket ráncba szedni, kordában tartani, fegyelemre szoktatni. Nincs semmi tekintélyem előttük ezzel a havonta egyszeri kétnapos hazajövelelemmel! A feleségem pedig... nos, a feleségemmel éppen a múlt hét közepén közölték a tanfelügyelőségen, hogy ősztől katedra nélkül marad. Mivelhogy rosszak a családi referenciái.

BONDOR: És mi volna itt az én feladatomban?

ZOLTÁN: Nagyon kérem, próbáljon meg közbenjárni az érdekeimben egy kicsit! Szeretnék visszakerülni a városba. A családomhoz, a gyermekeim közelébe. S bárhol is voltam ez idáig, a tanügytől kezdve a tartományi elvtársakig, mindenki azzal vált el tőlem, hogy ezt a problémát ebben a városban egyes-egyedül csak ön intézheti el.

BONDOR: Én!?

ZOLTÁN: Igen, ön. Mindenki csak önre hivatkozik. Hogy egyes-egyedül az ön túlbuzgósága miatt kerültem ki tavaly télen a hegyek közé. S hogy minden kizárólag a maga kezében van. Szóval hogy egyes-egyedül öntől

függ, mennyire lehet végérvényesen lezártnak tekinteni ezt a szerencsétlen novemberi ügyet.

BONDOR: Jóember, miről beszél már megint?

ZOLTÁN: Hát arról, hogy... Igazgató úr, nagyon szépen kérem, mint kolléga a kollégát! Igazán nem mondhatja, hogy én rossz beosztottja lettem volna. Hogy valaha is lett volna valami gondja velem. Hogy valakinek is valami kivetnivalója akadt volna személyemmel kapcsolatban. Miért nem akar akkor most megérteni? Miért nem lehet rajtam segíteni?

BONDOR (*leveri a hamut a cigarettájáról*): Tisztelt kollégám, ezt már elmondtam a tavasszal is: a maga diósvölgyi kihelyezése nem az én kitaláció volt. Én csak a felsőbbség utasításainak a szellemében jártam el annak idején. De erről végső soron egyedül maga tehet. Maga vívta ki a saját személye ellen – akarva, akaratlanul, ezt most ne vitassuk – a hatalmaságok rosszindulatát. Én csupán az ő képviselőjük vagyok. Velük alkuozzon, ha a helyzetén változtatni akar, nagyon kérem, és ne velem!

ZOLTÁN: De hát nekem mindenki azt mondta, hogy...

BONDOR: Hogy én vagyok a fekete bárány, igaz? Hogy én akartam magát innen szántszándékkal kitúrtni, hogy én akartam tönkretenni erőnek erejével a maga családi életét...

ZOLTÁN: Már megint félreért.

BONDOR: Nem értem én félre magát, Novák, dehogyis értem. Nagyon is el tudom képzelni a maga jelenlegi otthoni helyzetét. De hát ezért, kedves kollégám, már megbocsásson, igazán nem nekem kellene szemrehányást tennie! Én megmondtam magának még annak idején, hogy vigye ki magával a gyermekeit. Ott a telepen, lássa, még a felesége katedráját is biztosítani lehetne valahogy. Ott biztos nem lesz, sem most, sem pedig a közeljövőben semmiféle leépítés! De hát maga mindenáron ragaszkodott ehhez a városhoz, semmi áron nem akart innen elköltözni. Dicséretes a lokálpatriotizmusa! Csakhogy ez akkor áldozatokkal is jár! A maga részéről ez nyilvánvalóan plusz megterhelést jelent. De hát erről, már ne vegye rossz néven, igazán nem én tehetek.

ZOLTÁN: Értse már meg, igazgató úr, a gyermekeimnek apára volna szükségük. Valódi hús-vér édesapára. A feleségem pedig... A feleségem válasszal fenyegetőzik. Bejelentette, hogy ha nem költözöm vissza záros határidőn belül, nem köti tovább hozzám az életét.

BONDOR: Sajnálom, Novák, itt már én igazán nem segíthetek. Az én hatáskörömbe csak a város egészségügyi ellátása tartozik. Itt pedig, s ezt maga is nagyon jól tudja, nemcsak hogy nincs, de belátható időn belül nem is lesz üresedés. De ha maga az egészségügyön kívül akar szerencsét próbálni, az már a maga egyéni döntése, én erről lebeszélni magát nem akarom, és biztos nem is fogom. Állást biztosan talál, ha igyekszik egy kicsit. A maga népszerűségével és hírnevével... Csak szét kellene néznie jobban az ismerősei és a barátai között. Végső soron az orvosi rendelők világán

kívül is van élet ebben a városban. Nem kötelező magának egyáltalán a fehér köpenyek univerzumából nyugdíjba vonulnia! Csak hát ezért próbálkoznia kellene, Novák, sokkal, de sokkal kitartóbban próbálkozni!

NARRÁTOR: Aznap este a hegyek közé induló helyiérdekű vonaton különös látványnak lehettek szemtanúi a Nagy-Omlás alatti városból éppen hazafelé tartó környékeliek.

12. kép

Vonatfülke. Két fekete ruhás öregasszonnyal szemközt csapzott hajjal, kibontott nyakkendővel, behunyt szemmel Novák dülöngél, félig eszméletlen állapotban. Mellette az ülésen üres konyakosüveg. Kerékkattogás.

VASUTAS: Biletele la control!¹ (az öregasszonyok sűrű keresztvetések közepette odaadják a jegyüket) În ordine!² (Novákhoz fordul) Domnu? Domnu!³

ZOLTÁN (hosszan ránéz a vasutasra, majd lemondó mozdulattal legyintve újra behunyja a szemét)

VASUTAS (megemeli a hangját): Domnule! Domnu doctor!⁴ (a minduntalan keresztet vető öregasszonyokhoz) E doctorul Novak, cel mai vestit medic de nas și de ureche de la noi. Acum face și el naveta.⁵ (Novákhoz) Doktor úr! Van valami probléma? Doktor úr! Van valami baj!?! (ingénél fogva megrázza Novákot) Ember, mi van magával? Doktor úr!

ZOLTÁN (támolyogva feláll, lefejt ingéről a vasutas ujjait, szembenéz vele, és elcsukló, majd mind magabiztosabb hangon tagoltan mondani kezdi a hipokratészi eskü szövegét): Tehetségemet és tudásomat mindig az emberiség javára fordítom. Orvosi hivatásomhoz mindenkor méltó magatartást tanúsítok. Ismereteimet minden alkalommal a betegségek megelőzésére, a szenvedők testi és lelki javára, betegségük gyógyítására fordítom. A hozzám fordulók bizalmával, kiszolgáltatott helyzetével visszaélni nem fogok, titkaikat fel nem fedem soha senki előtt. Ahány házba csak belépek, mindig a betegek hasznára fogok belépni, távol tartva magamat minden egyéb szándékos és kárt okozó jogtalanságtól. Egyenlő figyelemmel és gondoskodással próbálok minden embert meggyógyítani. Enyhülésükért és gyógyulásukért minden tőlem telhetőt megteszek. S ha teljesítem és nem szegem meg ezt az eskümet, adassék meg nekem, hogy örömet lelhessem életemben és hivatásomban, méltó elismerésben részesülve minden ember részéről. Isten engem úgy segéljen!

(teljes sötétség, vonatkerék-kattogás)

(Nagyvárad, 1980. február – 2015. április)

1. (románul) A jegyeket kérem!

2. Rendben!

3. Uram? Uram?!

4. Uram! Doktor úr!

5. Ez Novak doktor, a híres fül-orr-gégészünk. Most ő is ingázik.

